

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 391

Gospodarka lokalna w teorii i praktyce

Redaktorzy naukowi
Ryszard Brol
Andrzej Raszkowski
Andrzej Sztando

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2015

Redakcja wydawnicza: Elżbieta Kożuchowska
Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz
Korekta: Justyna Mroczkowska
Łamanie: Comp-rajt
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2015

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-509-4

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Wanda Maria Gaczek: Szanse i zagrożenia rozwoju wielkomiejskich obszarów funkcjonalnych na przykładzie Aglomeracji Poznańskiej	11
Danuta Stawasz: Trendy zagospodarowania przestrzeni polskich miast – przyczyny i konsekwencje dla ich rozwoju	23
Florian Kuźnik: Zarządzanie efektywnością miejskich usług publicznych	32
Artur Myna: Uwarunkowania przestrzennego zróżnicowania kosztów utrzymania wielorodzinnych zasobów mieszkaniowych	40
Adam Drobniak, Klaudia Plac: <i>Urban resilience</i> – studia przypadków oceny ekonomicznej prężności miejskiej	49
Andrzej Raczyk, Iwona Majkowska: Problemy identyfikacji gmin o zdominowanej strukturze gospodarki	62
Ewelina Szczech-Pietkiewicz: <i>Smart city</i> – próba definicji i pomiaru	71
Katarzyna Peter-Bombik, Agnieszka Szczudlińska-Kanoś: Zarządzanie partycypacyjne we wspólnotach lokalnych	83
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: Gminy wiejskie jako beneficjenci środków z UE w latach 2007–2013 na przykładzie województwa mazowieckiego	92
Andrzej Raszkowski: Zestawienie silnych i słabych stron Dzierżoniowa oraz kluczowych zadań do realizacji w świetle badań ankietowych	101
Cezary Brzeziński: System planowania przestrzennego jako bariera realizacji komponentu miejskiego polityki spójności w Polsce	110
Justyna Danielewicz: Współpraca na obszarach wiejskich na przykładzie funkcjonowania lokalnej grupy działania Fundacja Rozwoju Gmin „PRYM”	119
Sylwia Dolzblasz: Otwartość transgraniczna placówek usługowych w mieście podzielonym Gubin/Guben	128
Eliza Farelnik: Innowacyjność w procesie rewitalizacji obszarów miejskich	137
Anna Grochowska: Zagrożenia i konflikty w zakresie zagospodarowania przestrzennego na terenie Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich	147
Kamila Juchniewicz-Piotrowska: Decyzja o warunkach zabudowy jako przyczyna braku ładu przestrzennego	156
Alina Kulczyk-Dynowska: Przestrzenne i finansowe aspekty funkcjonowania Białowieskiego Parku Narodowego	167
Sławomir Olko: Rola klastrów w przemysłach kreatywnych w rozwoju miast ...	175
Katarzyna Przybyła: Poziom życia w wybranych miastach województwa śląskiego	183
Justyna Adamczuk: Rola szkół wyższych w kreowaniu wizerunku miast. Studium przypadku Jeleniej Góry i Wałbrzycha	193

Marta Kusterka-Jefmańska: Jakość życia a procesy zarządzania rozwojem lokalnym	202
Arkadiusz Talik, Remigiusz Mazur: Prawne instrumenty kształtowania podatków lokalnych przez gminy (na przykładzie podatku od nieruchomości)	211
Ewelina Julita Tomaszewska: Możliwości wsparcia rozwoju gminy w programie rozwoju obszarów wiejskich 2014–2020	220
Piotr Paczowski: Znaczenie i wpływ kapitału społecznego na rozwój lokalny	229
Maciej Turała: Ocena wpływu zmiany regulacji na zdolność gmin w Polsce do obsługi i zaciągania zobowiązań	239
Lech Jańczuk: Samorząd terytorialny jako benchmark ładu zintegrowanego w procesie rozwoju zrównoważonego	248
Jacek Witkowski: Rola walorów przyrodniczych w rozwoju lokalnym w świetle dokumentów strategicznych na przykładzie wybranych gmin Lubelszczyzny	257
Bożena Kuchmacz: Partnerstwo trójsektorowe jako źródło lokalnego kapitału społecznego	266
Agnieszka Krześ: Znaczenie zasobów endogenicznych w rozwoju Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego – wybrane aspekty	275
Katarzyna Wójtowicz: Przejawy naruszeń zasady adekwatności w procesie decentralizacji zadań publicznych w Polsce	284
Ewa M. Boryczka: Współpraca sektora publicznego, prywatnego i społecznego w procesie rewitalizacji obszarów centralnych polskich miast	292
Paweł Zawora: Instrumenty rozwoju lokalnego wykorzystywane w samorządach gminnych	302

Summaries

Wanda Maria Gaczek: Opportunities and threats for the development of urban functional areas – example of the Poznań agglomeration	11
Danuta Stawasz: Trends of Polish cities land planning – causes and consequences for their development	23
Florian Kuźnik: Managing the effectiveness of urban public services	32
Artur Myna: Conditions of spatial diversity of maintenance costs in multi-family dwelling stock	40
Adam Drobnik, Klaudia Plac: Urban resilience – case studies of economic urban resilience assessment	49
Andrzej Raczyk, Iwona Majkowska: Problems in the identification of communes with dominated economic structure	62
Ewelina Szczech-Pietkiewicz: Smart City – definition and measurement attempt	71

Katarzyna Peter-Bombik, Agnieszka Szczudlińska-Kanoś: Participatory management in local communities	83
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: Rural communes as beneficiaries of EU funds in 2007-2013 on the example of Mazowieckie Voivodeship	92
Andrzej Raszkowski: Strengths and weaknesses of Dzierżoniów and the key tasks to be implemented in the light of survey research	101
Cezary Brzeziński: Spatial planning system as a barrier to the realization of urban component of cohesion policy in Poland	110
Justyna Danielewicz: Cooperation in rural areas. The case of local Action Group “Prym”	119
Sylvia Dołzblasz: Transborder openness of service providers in the divided city of Gubin/Guben	128
Eliza Farelnik: Innovativeness in the process of urban revitalization	137
Anna Grochowska: Threats and conflicts in the field of spatial planning in the Wałbrzych Sudeten Landscape Park	147
Kamila Juchniewicz-Piotrowska: Planning permission as the reason for the lack of spatial organization	156
Alina Kulczyk-Dynowska: The spatial and financial aspects of functioning of Białowieża National Park	167
Sławomir Olko: Role of clusters in creative industries in the development of cities	175
Katarzyna Przybyła: Living standards in chosen Silesian cities	183
Justyna Adamczuk: The role of universities in city image creating. Case study of Jelenia Góra and Wałbrzych	193
Marta Kusterka-Jefmańska: Quality of life vs. processes of local development management	202
Arkadiusz Talik, Remigiusz Mazur: Legal instruments of local taxes shaping by municipalities (on the example of real estate tax)	211
Ewelina Julita Tomaszewska: The possibility of supporting the development of a community in the 2014-2020 Rural Development Programme	220
Piotr Paczóska: The significance and impact of social capital on the local development	229
Maciej Turała: Assessment of regulation change impact on Polish communes' capacity to service liabilities	239
Lech Jańczuk: Local government as the benchmark of integrated governance in the process of sustainable development	248
Jacek Witkowski: The role of natural values in the local development in the light of the strategic documents on the example of selected Lublin communes	257
Bożena Kuchmacz: Three sector partnership as a source of local social capital	266

Agnieszka Krześ: The significance of endogenous resources for the development of Wrocław Metropolitan Area – chosen aspects	275
Katarzyna Wójtowicz: Manifestations of adequacy violations in the process of fiscal decentralization in Poland	284
Ewa M. Boryczka: Cooperation between public, private and social sectors in the process of revitalization of the city centers in Poland	292
Paweł Zawora: Means used by local governments to enhance local development	302

Justyna Danielewicz

Uniwersytet Łódzki

e-mail: justynada@gmail.com

**WSPÓŁPRACA NA OBSZARACH WIEJSKICH
NA PRZYKŁADZIE FUNKCJONOWANIA
LOKALNEJ GRUPY DZIAŁANIA
FUNDACJA ROZWOJU GMIN „PRYM”**

**COOPERATION IN RURAL AREAS.
THE CASE OF LOCAL ACTION GROUP “PRYM”**

DOI:10.15611/PN.2015.391.12

Streszczenie: Wraz z uruchomieniem w Polsce programu Leader na obszarach wiejskich obserwuje się gwałtowny rozwój współpracy interesariuszy z sektora publicznego, społecznego i prywatnego w formie lokalnych grup działania. Czynnikiem, który spowodował takie zainteresowania tą formą partnerstwa, była możliwość uzyskiwania dofinansowania ze środków Unii Europejskiej. Celem artykułu jest analiza efektów funkcjonowania jednej z lokalnych grup działania w województwie łódzkim i uzyskanie odpowiedzi na pytanie, czy instrument ten faktycznie przyczynił się do rozwoju współpracy na terenie objętym LGD Fundacja Rozwoju „PRYM”¹. W badaniach posłużono się metodą analizy studium przypadku oraz przeprowadzono badania kwestionariuszowe wśród członków zarządu lokalnej grupy działania. Uzyskane wyniki potwierdziły istotną rolę lokalnych grup działania w stymulowaniu aktywności środowisk lokalnych na terenach wiejskich.

Słowa kluczowe: lokalne grupy działania, współpraca, Leader.

Summary: With the launching of the Leader program in Poland the rapid development of stakeholders co-operation from the public, social and private sectors in the form of Local Action Groups in rural areas has been observed. Currently there are 336 organizations of this type in the country. Most of them for the main purpose of the action is committed to the activation of the rural population and the development of local communities. One factor that has caused such interest in this form of partnership was the possibility to obtain financing from the European Union. The aim of the article is to analyze the effects of the operation of one of the Local Action Groups in the Łódź Voivodeship and to answer the question: Did LAG “Prym” contribute to the development of cooperation in rural areas?

Keywords: Local Action Groups, cooperation, Leader.

---

¹ Zwana dalej LGD Prym.

1. Wstęp

We współczesnym świecie procesy rozwoju jednostek terytorialnych nie zależą wyłącznie od działalności władz. Zgodnie z teoriami rozwoju oddolnego Romera [1994] i Lucasa [1988] podstawę rozwoju stanowi kapitał terytorialny skoncentrowany na danym obszarze. Szczególnym składnikiem tego kapitału jest wiedza i szeroko rozumiany kapitał ludzki. Badacze procesów rozwojowych wskazują również na silny związek między rozwojem gospodarczym a stopniem rozwoju kapitału społecznego ucieleśnionego w relacjach między różnymi członkami lokalnych społeczności [Fukuyama 1997; Orłowski, Orliński 2009]. Z tego względu coraz większy nacisk kładzie się na partycypacyjne zarządzanie rozwojem [Hyden 1997; McIlwane 1998; Hickey, Mohan (eds.) 2004], co doprowadziło do zmiany scentralizowanego modelu zarządzania (*command and control*) w kierunku współrzędzenia (*governance*) [McLaverty 2002; Arens 2002; Bovaird, Löffler (eds.) 2003]. Takie współrzędzenie zakłada współdziałanie między różnymi interesariuszami, których interesy, cele i dążenia nie zawsze pozostają zbieżne, a często wręcz powodują konflikty. Wymaga również stworzenia odpowiedniej struktury, która koordynowałaby proces zarządzania.

W przypadku gmin wiejskich bodźcem do współpracy różnych partnerów stał się program Leader, który poprzez tworzenie lokalnych grup działania (LGD) stymuluje współpracę sektora publicznego, prywatnego i pozarządowego. Celem artykułu jest analiza efektów funkcjonowania jednej z lokalnych grup działania w województwie łódzkim – LGD Prym i uzyskanie odpowiedzi na pytanie, czy instrument ten faktycznie przyczynił się do rozwoju współpracy na terenie objętym jej działaniem.

2. Idea programu Leader

Istota programu Leader zawarta jest w samej nazwie, która stanowi akronim wyrażenia pochodzącego z języka francuskiego i oznacza „powiązania pomiędzy działaniami na rzecz rozwoju gospodarczego obszarów wiejskich” (*Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale*). Jest to europejski program wspierający społeczności, które stawiają na współpracę partnerską. W Unii Europejskiej, jako inicjatywa wspólnotowa, realizowany jest od 1991 roku. Jego zasadniczym celem jest pobudzenie aktywności środowisk lokalnych oraz zaangażowanie ich w tworzenie i realizację lokalnych strategii rozwoju obszarów wiejskich. Ma to prowadzić do budowania kapitału społecznego poprzez aktywizację mieszkańców oraz przyczynić się do powstawania nowych miejsc pracy na obszarach wiejskich [<http://www.lgdodra.pl/leader>].

W Polsce od roku 2004 roku program działa jako pilotaż. Pilotażowy Program Leader+ (PPL+) w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyza-

cja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich” podzielono na dwa schematy. Celem Schematu I było wsparcie tworzenia lokalnych grup działania oraz umożliwienie przeprowadzenia przez środowiska lokalne analizy własnych możliwości rozwojowych i opracowania na tej podstawie Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich.

W ramach Schematu I, wdrażanego od końca 2004 do końca 2006 roku, realizowane były działania szkoleniowe, informacyjne oraz doradcze, służące zaangażowaniu mieszkańców wsi w proces przygotowywania koncepcji rozwoju obszarów wiejskich i tworzenia partnerstw „trójsektorowych”. Działania w Schemacie II polegały na wdrażaniu przez LGD opracowanych strategii obejmujących promocję obszarów wiejskich i animowanie współpracy partnerów lokalnych [*Leader szansą...* 2008, s. 10].

Od roku 2007 uruchomiono w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich oś 4 Leader, działanie: Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju. Był to kolejny impuls do organizowania się społeczności lokalnych w LGD.

Leader jest oddolnym partnerskim podejściem do rozwoju obszarów wiejskich, wprowadzanym przez lokalną grupę działania, polegającym na realizowaniu lokalnych strategii rozwoju (LSR) oraz wynikających z nich innowacyjnych projektów łączących zasoby ludzkie, naturalne, kulturowe oraz historyczne. Lokalne podejście powiązane z określonym obszarem wpływa na lepsze zidentyfikowanie problemów i określenie sposobów ich rozwiązania. Celem programu jest też polepszenie zarządzania lokalnymi zasobami i ich waloryzacja, wskutek pośredniego włączania lokalnych grup działania w system zarządzania danym obszarem.

Badania dotyczące inicjatywy Leader wskazują, że program ten może przyczynić się do aktywizacji lokalnych środowisk i demarginalizacji obszarów wiejskich, należy jednak pamiętać, że Leader to „przede wszystkim idea, to raczej podejście i próba przekazania pewnej myśli niż typowy program pomocowy” [Wasiński 2005, s. 92]. O tym, czy jest on szansą czy tylko nadzieją na aktywizację polskiej wsi, decyduje chęć działania społeczności lokalnej czy władz. Jeśli ludność danego obszaru jest aktywna, to Leader jest dla niego szansą.

3. Lokalne grupy działania podstawą tworzenia partnerstwa

Lokalne grupy działania (LGD) opierają się na partnerstwie trzech sektorów: społecznego, gospodarczego i publicznego. W skład takiej grupy może wchodzić samorząd gminny, lokalne przedsiębiorstwa, organizacje pozarządowe oraz osoby fizyczne. Przedstawiciele sektora publicznego nie mogą stanowić więcej niż 50% składu. Podstawą prawną funkcjonowania LGD są ustawy o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich oraz o stowarzyszeniach. Każda grupa musi być sformalizowana, najczęściej przybiera ona formę stowarzyszenia, rzadziej fundacji lub związków stowarzyszeń. Najważniejszym gremium decyzyjnym LGD jest zgromadzenie członków.

LGD przygotowuje lokalną strategię rozwoju. Obszar nią objęty powinien być spójny i liczyć co najmniej 10 tys. i nie więcej niż 150 tys. mieszkańców. Lokalne grupy działania zaczęto tworzyć do realizacji lokalnych strategii rozwoju w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013. W większości przypadków były one tworzone z inicjatywy sektora publicznego, którego przedstawiciele najlepiej orientowali się w możliwościach pozyskania funduszy prorozwojowych ze środków unijnych. Możliwość pozyskania dodatkowych funduszy była głównym bodźcem do tworzenia się LGD [Puchała, Kotaja, Leśniak 2009, s. 2]. W Polsce obecnie jest ich 336, co daje nam pierwszą pozycję wśród krajów Unii Europejskiej. Strategie przygotowane przez LGD obejmują ponad 90% obszarów wiejskich, co świadczy o dużym potencjale mieszkańców wsi, którzy dostrzegli wartość zasobów, dostępnych na ich obszarach, i możliwość ich wykorzystania przy osiągnięciu założonych celów [MRiRW 2012].

LGD mogły aplikować o środki na trzy typy działań: budowanie lokalnych strategii rozwoju oraz angażowanie do jej realizacji podmiotów ze wszystkich trzech sektorów (publicznego, prywatnego i społecznego), współpraca i wymiana doświadczeń z innymi partnerstwami oraz funkcjonowanie lokalnych grup działania – zdobywanie umiejętności i aktywizacja [Ziemiańczyk 2010, s. 3]. Wysokość kwoty dostępnej w ramach PROW w latach 2007–2013 na realizację LSR zależała od liczby mieszkańców obszaru objętego strategią.

4. Wpływ LGD Prym na rozwój współpracy

LGD Prym jest jedną z 20 lokalnych grup działania w województwie łódzkim. Ich zasięg terytorialny jest zróżnicowany: od LGD, które obejmują swym działaniem zaledwie jedną gminę, po organizacje zrzeszające 16 gmin (tab. 1). Niektóre z nich tworzą partnerstwo z gminami z sąsiednich województw (LGD „Przymierze Jeziorsko”, LGD „Gniazdo”).

LGD Prym powstała 8 grudnia 2005 roku. Pierwotnie w jej skład wchodziło pięć gmin: Dalików, Łęczyca, Parzęczew, Wartkowice i Zgierz. Budowa partnerstwa rozpoczęła się w 2003 roku. Przy pozyskiwaniu partnerów wykorzystano współpracę wójtów z lokalnymi liderami i przedsiębiorcami aktywnie działającymi w strukturach takich organizacji, jak: Stowarzyszenie Kobiet Ziemi Łęczyckiej, Stowarzyszenie na rzecz Promocji i Rozwoju Społeczności Gminy Wartkowice, Stowarzyszenie Agroturystyczne Ziemi Zgierskiej, Ochotnicza Straż Pożarna w Krzemieniewie czy Związek Pracodawców Regionu Łódzkiego. W 2011 roku do LGD dołączyły gminy Aleksandrów Łódzki i Lutomiersk. Liczba partnerów Fundacji wynosi 82, w tym: 17 z sektora publicznego (20,7%), 41 z sektora społecznego (50,0%) oraz 24 z sektora gospodarczego (29,3%). Łączy ich chęć współpracy, wzajemne zaufanie, wspólna wizja i cele rozwoju [*Lokalna strategia...* 2014, s. 3–5]. LGD Prym zlokalizowana jest na terenie czterech powiatów: łęczyckiego, pabianickiego, poddębickiego i zgierskiego. Obejmuje obszar 193 sołectw o powierzchni 945 km², co stanowi nieco ponad 5% powierzchni woj. łódzkiego.

Tabela 1. Lokalne Grupy Działania na terenie województwa łódzkiego

Nazwa	Siedziba	Rok powstania	Liczba gmin	Liczba ludności	Powierzchnia (km ²)
Lokalna Grupa Działania „Szlakiem Sieradzkiej E-ski”	Brzeźnio	2008	4	24 700	466,00
Lokalna Grupa Działania „Nad Drzewiczką”	Drzewica	2008	1	11 269	118,00
Lokalna Grupa Działania „Kraina Wielkiego Łuku Warty”	Osjaków	2008	14	88 020	1 435,00
Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Kraina Rawki”	Rawa Mazowiecka	2006	6	35 061	718,56
Lokalna Grupa Działania Tradycja, Kultura, Rozwój	Rzeczycza	2008	4	17 153	468,73
Stowarzyszenie LGD „Ziemia Wieluńska”	Ruda	2006	6	32 388	491,00
Stowarzyszenie „Lokalna Grupa Działania – Przymierze Jeziorsko”	Warta	2006	4+1	38 920	813,66
Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Gniazdo”	Skierniewice	2006	13+1	65 589	1 165,00
Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania – „Między Wartą a Nerem”	Uniejów	2007	2	11 406	222,96
LGD Prym	Parzęczew	2005	7	48 158	945,00
Lokalna Grupa Działania „Dolina rzeki Grabi”	Łask	2008	9	82 320	1 094,00
Lokalna Grupa Działania „Podkowa”	Zduńska Wola	2008	2	16 125	193,00
Stowarzyszenie Dolina Pilicy	Tomaszów Mazowiecki	2006	10	82 189	1 472,00
Stowarzyszenie LGD „BUDUJ RAZEM”	Ujazd	2008	16	123 620	1 568,00
Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Poddębice i Zadzim – Kraina bez barier”	Poddębice	2007	2	21 336	369,00
Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Społeczności Lokalnej „Mroga”	Koluszki	2006	5	41 361	495,00
Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „POLCENTRUM”	Stryków	2005	5	49 635	577,72
Stowarzyszenie Rozwoju Gmin „CENTRUM”	Nowe Ostrowy	2006	14	80 070	1239,78
Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „STER”	Andrespol	2006	4	26 749	237,90
Stowarzyszenie „Między Prosną a Wartą” Lokalna Grupa Działania	Wieruszów	2005	1	45 684	672,00
Razem			131	941 753	14 762,31

Źródło: opracowanie własne.

Podstawowym zadaniem Fundacji jest działanie na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, uwzględniające ochronę i promocję środowiska naturalnego, krajobrazu, walorów historyczno-kulturowych, rozwój turystyki, jak również rozpowszechnienie i zwiększenie produkcji wyrobów regionalnych.

Fundacja posiada wiedzę i doświadczenie w zakresie współpracy ze społecznościami lokalnymi z terenów wiejskich. Doświadczenie zostało zdobyte przede wszystkim podczas realizacji projektu w ramach PPL+. Mimo że Fundacja działa od roku 2005, pierwsze środki finansowe były rozdzielane dopiero w roku 2010. Do tego momentu główne działania LGD Prym polegały na organizowaniu zebrań, szkoleń i spotkań, na których omawiano z mieszkańcami możliwości, jakie dają pieniądze unijne, jak z nich skorzystać. Wynikiem tych spotkań było powstanie Grup Odnowy Wsi i stworzenie projektów Planów Odnowy Wsi.

Wiedza i doświadczenie zdobyte w tym pierwszym etapie zostały poszerzone poprzez realizację projektu „Między beznadzieją a sukcesem”, który zakładał upowszechnienie na obszarach wiejskich dobrych praktyk związanych z tworzeniem wiosek tematycznych. W ramach projektu LGD Prym współpracowała z mieszkańcami kilku wybranych wsi w celu umożliwienia im zrealizowania ich pomysłów związanych z utworzeniem wsi tematycznych. Fundacja pomagała osobom, które chciały rozpocząć działalność gospodarczą, między innymi poprzez świadczenie usług doradczych w zakresie wypełniania wniosków na uruchomienie działalności z powiatowych urzędów pracy. Powstało też wiele projektów związanych z rozwojem infrastruktury, m.in. budowy dróg, oczyszczalni ścieków, stacji uzdatniania.

Fundacja nawiązała też współpracę z partnerami spoza obszaru LGD. W ramach II Schematu PPL+ w październiku 2007 roku odbył się wyjazd studyjny do Regionu Walonia – Bruksela w celu nawiązania współpracy z Lokalną Grupą Działania GAL de La Botte du Hainaut oraz Zespołem Jezior Les Lacs de l’Eau d’Heure. Podsumowaniem prowadzonych podczas wizyty rozmów było podpisanie protokołu współpracy przez LGD z Polski (LGD Prym, Stowarzyszenie Rozwoju Gmin „CENTRUM” i Stowarzyszenia LGD „POLCENTRUM”) i Walonii, który jest podstawą do dalszych prac przy przygotowywaniu międzynarodowych projektów współpracy.

W celu głębszej oceny efektów działania LGD Prym w 2014 roku z czterema członkami zarządu Fundacji przeprowadzone zostały, metodą wywiadu kwestionariuszowego, badania, które dotyczyły m.in. wpływu funkcjonowania Fundacji na rozwój współpracy. Dotyczyły one zaangażowania różnych interesariuszy w działania na rzecz regionu, organizacji zrzeszających mieszkańców oraz zaufania wobec władz gmin i LGD, a także rozwoju kapitału społecznego.

Z analizy wywiadów wynika, iż największym osiągnięciem Fundacji jest aktywizacja społeczeństwa. Ludzie potrafią samodzielnie napisać projekt na dofinansowanie, więc mogą sięgać po środki z różnych źródeł. Dodatkowo chwalą się tym, co osiągnęły, pokazują się na zewnątrz, nawiązują współpracę z innymi organizacjami.

Kolejnym ważnym sukcesem jest budowanie kapitału społecznego, a co za tym idzie – wzrost zaufania. Budowanie zaufania społecznego opiera się m.in. na wspólnej pracy przy realizacji projektów. Na przestrzeni lat udało się zebrać wokół Fundacji grupę partnerów, którzy wspólnie chcą zrobić coś dla siebie i innych. Poprzez współpracę mieszkańcy bardzo się integrują, co stanowi swoistą wartość do-

daną. Wzrost zaufania powoduje, że ludzie bardziej interesują się działalnością Fundacji, możliwością pozyskania środków, wiedzą, że mogą uzyskać fachową pomoc na każdym etapie (od pomysłu do realizacji) ubiegania się o fundusze unijne, że są wspierani. Zyskują też poczucie bezpieczeństwa. Dodatkowo efekty ich pracy są promowane, nagłaśniane, co zachęca inne osoby do skorzystania ze środków, a związane kontakty owocują w przyszłości przy realizacji innych przedsięwzięć.

Dzisiaj wszystkie gminy członkowskie postrzegają się jako partnerzy, którzy mogą na siebie liczyć przy rozwiązywaniu problemów. Takie samo zjawisko obserwuje się w odniesieniu do wszystkich organizacji działających na terenie objętym funkcjonowaniem LGD Prym. Około 10 lat temu ludność skupiała się w różnych jednostkach, zwłaszcza w Ochotniczej Straży Pożarnej (OSP), jednak grupy te były bardzo hermetyczne, zdominowane przez mężczyzn. Poprzez organizacje wspólnych wyjazdów, szkoleń itp. jednostki te wyszły na zewnątrz, zaczęły ze sobą rozmawiać, poznawać się i współpracować. Zyskały szersze spojrzenie na problemy, jakie pojawiają się w społeczeństwie, są bardziej otwarte, pewne siebie. Spotykają się z grupami z innych gmin, wymieniają doświadczenia, są sobie życzliwe. Kolejnym sukcesem jest wzrost zaangażowania kobiet. Wcześniej zazwyczaj skupiały swoją aktywność w ramach kół gospodyń wiejskich. Obecnie zostają coraz chętniej członkami typowo męskich stowarzyszeń, jak właśnie OSP, gdzie zostały równorzędnymi partnerami i zajmują wysokie pozycje – w zarządzie czy jako prezesi.

Fundacja organizuje liczne szkolenia dla kobiet, wyjazdy studyjne, na których mogą się rozwijać, poszerzać swoje zainteresowania. LGD Prym koncentruje się również na wspieraniu innych grup społecznych: dzieci i młodzieży do 24 roku życia oraz sektora 50+.

Dodatkowo wspomniane organizacje pozarządowe podniosły poziom swojej organizacji. Dzięki licznym szkoleniom i środkom finansowym uporządkowały kwestie np. księgowości, mają większą wiedzę, umiejętność rozwiązywania problemów. Strażacy stali się specjalistami w pisaniu wniosków i ich rozliczaniu, podczas gdy kilka lat temu taka biurokracja byłaby dla nich nie do przejścia. Realizacja projektów wpłynęła również na rozwój takich umiejętności, jak przedsiębiorczość czy samodzielność. Olbrzymie zmiany widać też w wyglądzie niektórych siedzib OSP, które stanowią namacalny dowód korzyści, jakie niesie za sobą sięganie po środki unijne. Wzrost ich atrakcyjności powoduje, że ludzie chętniej spędzają tam czas, tym samym integrując się ze sobą. Obiekty te stały się swoistymi centrami sołectw, w których toczy się życie wsi.

Podsumowując wszystkie wywiady, można zauważyć powszechne zadowolenie z przynależności do LGD Prym. Cele, do jakich LGD powstało, są realizowane. Fundacji udało się wytrwać, przejść przez całą skomplikowaną biurokrację i stworzyć organizację, które rozdziela środki na najniższym szczeblu. W dużym stopniu wzrasta kapitał społeczny, ludzie coraz chętniej korzystają z dostępnych środków, rośnie świadomość istoty funkcjonowania Fundacji. Jest ona postrzegana pozytyw-

nie, wzbudza zaufanie. W porównaniu z innymi LGD w woj. łódzkim LGD Prym charakteryzuje się wysokim stopniem wykorzystania środków [Inicjatywa... 2011], co przekłada się na systematyczny rozwój wsi, o którego kierunku decydują mieszkańcy regionu. Większość mieszkańców gmin wie, czym jest LGD Prym, i jej działalność ocenia bardzo dobrze, co z kolei czyni z niej rozpoznawalną markę, z którą wiele osób chce się utożsamiać.

5. Zakończenie

Przykład lokalnych grup działania pokazuje, że stworzenie pewnych instrumentów i zachęt w postaci realnych możliwości rozwoju mobilizuje środowiska wiejskie do działania. LGD stanowią załączek *governance*, czyli zarządzania poprzez międzysektorowe porozumienia i współpracę. Możliwość pozyskania dodatkowych środków na rozwój była impulsem dla partnerów lokalnych do perspektywicznego myślenia o rozwoju oraz do poszukiwania sposobów skoncentrowania lokalnych zasobów wokół celów rozwojowych i podnoszenia jakości życia.

Mieszkańcy gmin należących do LGD Prym mają możliwość aktywnego uczestnictwa w życiu lokalnym i chętnie z tego korzystają. Aktywnie biorą udział w różnego rodzaju programach realizowanych przez fundację, ale również często je inicjują, występując z projektami o dofinansowanie.

Oczywiście w dalszym ciągu jest duża grupa osób biernych, niechętnych do współpracy, zwłaszcza wśród lokalnych przedsiębiorców. Jednakże inicjatywa Leader, zyskująca na znaczeniu w ostatnich latach w Polsce, może być doskonałą propozycją dla niechętnej dotąd do współdziałania społeczności. Oferując wsparcie finansowe ze środków unijnych oraz pomoc merytoryczną czy organizacyjną, LGD Prym jest dobrym podmiotem do realizacji inicjatyw oddolnych i aktywizacji lokalnych środowisk na obszarze gmin tworzących lokalną grupę działania.

Uczenie się działań zbiorowych oraz tworzenie dla nich ram instytucjonalnych jest procesem długotrwałym [Wilkin 2002]. Szansą na rozwój lokalnych grup działania jest nowy instrument polityki regionalnej – rozwój lokalny kierowany przez społeczność (RLKS), którego celem jest wdrażanie części działań ukierunkowanych na rozwój lokalny; mogą one lub powinny być realizowane przez lokalne społeczności. Instrument ten może być stosowany nie tylko na obszarach wiejskich, ale również miejskich, co daje szansę budowania partnerstwa podmiotów zlokalizowanych w gminach powiązanych funkcjonalnie z ośrodkami miejskimi. Głównym podmiotem RLKS jest właśnie lokalna grupa działania.

Literatura

- Arens J., 2002, *Governance and Economic Development. A Comparative Institutional Approach*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham.
- Bovaird T., Löffler E. (eds.), 2003, *Public Management and Governance*, Routledge, London.

- Fukuyama F., 1997, *Zaufanie. Kapitał społeczny a droga do dobrobytu*, PWN, Warszawa–Wrocław.
- Hickey S., Mohan G. (eds.), 2004, *Participation: From Tyranny to Transformation? Exploring New Approaches to Participation*, Zed Books, London.
- <http://www.lgdodra.pl/leader>.
- Hyden G., 1997, *Civil society, social capital, and development: dissection of a complex discourse*, „Studies in Comparative International Development”, no. 32(1), s. 3–30.
- Inicjatywa Leader w województwie łódzkim oraz perspektywy funkcjonowania LGD po roku 2013*, 2011, Urząd Marszałkowski, Łódź.
- Leader szansą dla polskiej wsi*, 2008, Fundacja Programów Pomocy dla Rolnictwa FAPA, Warszawa.
- Lokalna strategia rozwoju na lata 2009–2015 Lokalnej Grupy Działania Fundacji Rozwoju Gmin „Prym”*, 2014.
- Lucas R.E., 1988, *On the mechanics of Economic Development*, „Journal of Monetary Economics”, no. 22.
- McIlwaine C., 1998, *Civil society and development geography*, „Progress in Human Geography”, no. 22(3), s. 415–424.
- McLaverty P., 2002, *Public Participation and Innovations in Community Governance*, Ashgate, Aldershot.
- MRiRW, 2012, KATALOG LGD – *Lokalne grupy działania i ich działalność na obszarach wiejskich*, Warszawa.
- Orłowski W., Orliński W., 2009, *Co to jest kapitał społeczny?*, http://wyborcza.pl/1,76842,7084808,Co_to_jest_kapital_spoleczny_.html (12.12.2012).
- Puchała J., Kotaja A., Leśniak L., 2009, *Rola i znaczenie Lokalnych Grup Działania w rozwoju obszarów wiejskich w Polsce*, <http://razemdlaradomki.pl/dok/artukul.pdf>.
- Romer P.M., 1994, *The origins of endogenous growth*, „The Journal of Economic Perspectives”, no. 8 (1), s. 3–22.
- Wasielewski K., 2005, *Program Leader+. Szansa czy tylko nadzieja na aktywizację polskiej wsi?*, [w:] *Proces demarginalizacji polskiej wsi. Programy pomocowe, liderzy, elity i organizacje pozarządowe*, red. B. Fedyszak-Radziejowska, ISP, Warszawa.
- Wilkin J., 2002, *Budowa instytucji wspierających rozwój wsi i rolnictwa w kontekście integracji Polski z Unią Europejską*, [w:] *Wieś i rolnictwo perspektywy rozwoju*, red. I. Frenkel, T. Hunek, F. Tomczak, IERiGŻ, IRWiR PAN, SGH, Warszawa.
- Ziemiańczyk U., 2010, *Konstrukcja budżetów Lokalnych Grup Działania w Polsce na przykładzie budżetu Stowarzyszenia Rozwoju Orawy*, „Infrastruktura i Ekologia Terenów Wiejskich”, nr 14.